

Manligt och kvinnligt i Shakespeares pjäser

Text: Don Mahan

Det är tydligt att William Shakespeare i sina pjäser och dikter hade bestämda åsikter om kvinnors och mäns innersta natur. De avspeglar på det hela taget uppfattningar som de flesta människor hade på hans tid. Mannen definieras i termer av makt, kvinnan i termer av sexualitet. Här följer i korthet de uppfattningar som ligger till grund för relationerna mellan man och kvinna i Shakespeares verk:

- **ju mäktigare en man är desto mer sannolikt är det att han är okänslig och föraktfull mot kvinnor**
- **välvilliga män har en tendens att vara hjälplösa och ålderstigna**
- **starkt erotiska kvinnor eller kvinnor som äger världslig makt kommer att handla illvilligt eller destruktivt**
- **bara icke-erotiska, maktlösa kvinnor kan känna medlidande och är i stånd att vårda**
- **perfekta kvinnor är dygdiga och trofasta**
- **ett samhälle som domineras av mäktiga män och erotiska kvinnor kommer att resultera i kaos, omoral och sönderfall**
- **bara en dygdig trofast kvinna och/eller en ålderstigen, maktlös man kan vara en källa till moralisk återhållsamhet och social harmoni**

Shakespeares allmänna budskap tycks vara att manlig dominans får skadliga följder. Mäktiga mäns försök att göra gott är aldrig gott nog. Kvinnodominans är avskyvärd och tyder på moraliskt förfall. Detta visar sig tydligast i karaktärerna Goneril, Regan (i Kung Lear) och i Lady Macbeth. Budskapet är mindre tydligt hos kvinnor som i egenskap av fruar stöder sina mäns makt. Exempel på detta är Fru Capulet (i Romeo och Julia) och Hamlets mor.

Å andra sidan har vi de kvinnor som Shakespeare tycks ha beundrat. Vi talar om de kyska, trofasta kvinnor som inte är alltför erotiska, och som inte heller söker världslig makt. Därför kan de inte vara hjältinnor i världslig

Olivia: '...is't not well done?' Målning av C.R Leslie

mening. Dessa kvinnor, som saknar politisk makt och inte använder sina kvinnliga behag som ett vapen, föraktas i en värld som definieras genom mannens makt.

Det är bara när mäktiga män tvingas se vad den kyska trofasta kvinnan egentligen står för- och därför eftersträvar dessa hennes värderingar - som de konflikter som finns i pjäserna kan lösas. Detta är tydligt i Kung Lear. Denna formel kan också ses i de tidiga komedierna och i de senare romanserna, där det känslomässiga och moraliska livet beskrivs snarare än det intellektuella och politiska.

Integration, balans, fred och vitala moraliska grundvalar är centrala värden i Shakespeares pjäser. Dessa värden kommer att skapa den sunda individen och det sunda samhället. Den rådande synen på Shakespeares tid var den om "varandets mäktiga kedja". Kosmos troddes vara

en obruten länk, som sträckte sig från det minsta sandkorn till de himmelska sfärernas yttersta gräns. Allt var sammanbundet längs vägen. I mänskliga termer betydde detta att den enskilde individen, familjen, samhälle, staten, den kristna sfären, världen, himlen och ytterst Gud var helt sammanlänkade. Gud intog den övre delen av kedjan och Satan/Lucifer den undre. Och vad som än hände var helst längs kedjan påverkade alla andra ställen. Grundförutsättningarna för en sund existens var likadana på alla punkter: en god person ledde till ett gott gifte som ledde till en god familj som ledde till en god gemenskap som ledde till ett rättvist samhälle osv. ...

Något som komplicerade denna eleganta syn på kosmos var naturens värld. Naturen sågs som djurisk och amoralisk. Människan är fast rotad i naturen, och den mänskliga naturen leder till fördärv. Genom föreningen med Gud har människan makten att

kontrollera naturen genom politiska, religiösa och konstnärliga strukturer. Människan måste *betvinga* naturen, inte *samverka* med den. En människa blir god, inte genom att ge upp sitt naturliga jag, utan genom att betvinga sin natur genom lidande och förnekelse.

Shakespeare trodde att mäktiga män bara handlar i överensstämmelse med en natur som är främmande för människan. Detta friar dem från att vara bundna av mänsklig moral. Den undergräver auktoritet, rättvisa och laglighet. Den hotar länkarna i den mäktiga kedjan, när människor vägrar acceptera lagliga begränsningar av deras vilja och förmåga. Alla mänskliga relationer misslyckas när människor vägleds av dem som är moraliskt,

intellektuellt och andligt överlägsna.

För Shakespeare är den kyska trofasta kvinnan den räddande gestalten. Hon är en symbolisk garanti för moralisk dygd och det rätta användandet av mäns makt som förblir förenade med henne. Hon äger de yttersta moraliska kvalitéer: harmoni, gemenskap, tolerans, moralisk flexibilitet (inom vissa gränser), medlidande, förlåtelse och kärleksfull fostran. Män kan inte tvingas visa aktning för dessa kvalitéer. De måste utbildas av "goda" kvinnor för att erkänna dem som kvalitéer.

Den kyska trofasta kvinnan är trogen den manliga världen, och också ofta en enda man. Hennes hela existens är honom trogen, och därför är hennes

moraliska överlägsenhet inte en styrka gentemot honom, utan snarare en förträfflighet, liksom hennes skönhet, förstånd eller visdom, allt ställt i hans tjänst. De främsta exemplen på denna typ av kvinna är Desdemona (i Othello) och Cordelia (i Kung Lear).

I pjäs efter pjäs utforskar Shakespeare konsekvenserna av manlig dominans i världen och mäktiga mäns misslyckande med att uppskatta kvinnliga värderingar och kvalitéer. Dessa konsekvenser är tomhet, vansinne och självmord. För Shakespeare ligger det största hotet i naturen. Intellektuellt ser han att hotet mot mänsklig harmoni och mänskligt fortskridande springer ur både missbruk av makten och av naturen.

Översättning: Roland Heiel

... och i Romeo och Julia

Text: Don Mahan

Romeo och Julia är en tidig pjäs och vad gäller intrigen höll sig Shakespeare nära den historia som pjäsen baseras på (The Tragical History of Romeo and Juliet av Arthur Brooke, ett långt poem skrivet 1562). De frågor kring manligt och kvinnligt som speglas i pjäsen stämmer överens med de allmänna principer beskrivna i arikeln "Manligt och kvinnligt i Shakespeares pjäser".

Troligtvis formades Shakespeares syn på könsroller av hans erfarenheter från Stratford som Mary Shakespeares son och som ung make till en äldre kvinna. Också hans läsning av klassikerna och av Bibeln samt hans tidiga upplevelser i London bidrog ytterligare till hans syn på samspelet mellan könen.

1. Mäktiga mäns förakt och okänslighet

Ett exempel på förakt och okänslighet hos en mäktig man i Shakespeares diktade värld, ger Capulet i sitt beteende mot Julia, när han får reda på att hon inte vill gifta sig med greve Paris. Typiskt nog för sådana män, ger han inget utrymme för en uppstudsigt kvinna i Veronas utpräglat manliga värld. Hon kommer att bli förkastad om hon inte accepterar sin fars planer för henne.

Fursten visar den ideala mäktige mannens natur, när han använder sin makt till att upprätthålla moralen i samhället. När han måste straffa Romeo, visar han förbarmande genom att välja landsförvisning i stället för avrättning. Detta till skillnad från Capulet, som hotar med ett hårt straff för sin dotter. Fru Capulet återspeglar bara sin mans beteende och är därför inte en moderlig kvinna. (Makt hos en kvinna är en fasa och får drag av moraliskt förfall)

2. Personer som har både makt och god moral är nästan alltid begränsade, ålderstigna, skröpliga eller impotenta. Deras makt tillhör det förgångna. Deras moral hindrar dem att använda så mycket makt som är nödvändig för att kontrollera dem som missbrukar makten.

Medan varken Fader Laurence eller Amman har någon världslig makt i konventionell mening, har de båda en pondus utifrån sina traditionella positioner, och därför förväntas de bli åtlydda inom sina traditionella världar. Ändå försöker ingen av dem att direkt utmana det maktmissbruk som Capulet utövar.

3. Idealiseringen av icke-erotiska till maktlösa kvinnor som bara är i stånd

medlidande, vårdande, trofasthet och osjälviskhet.

Julia är en helt maktlös kvinna. Som 13-årig jungfru är hennes sexualitet bara potentiell. Hon är den enda Capulet som kan se något gott i en Montague. Hon klarar av att förlåta mordet på sin favoritkusin.

4. Den kyska trofasta kvinnan maktlös som hjältinna. Hon kan inte använda sina värderingar till att återställa männens värld och få den i samklang, då dessa värderingar inte harnågot värde och dessutom föraktas av mäktiga män.

Enligt Julias värderingar måste rätten till sann kärlek få triumfera över föräldrarnas auktoritet. Fader Laurence stöder kärleksförbindelsen i hopp om att den kan få bukt med fejden, som understöds av männens makt. Både han och Julia är maktlösa i den manliga världen. Den enda medel som står till buds för de politiskt maktlösa är uppoffringen. I det mansdominerade Verona är det bara offerandet av den kyska trofasta kvinnan som kan få mäktiga mäns uppmärksamhet. På så sätt kan moralen, med hjälp av furstens myndighet, återinföras i ett utpräglat manssamhälle.

Översättning: Roland Heiel